

Regionális tudomány és területi kohézió
Budapest, Magyar Tudományos Akadémia
2014. november 20.

A REGIONÁLIS TUDOMÁNY SZEREPE A TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGEK FELTÁRÁSÁBAN ÉS MÉRSÉKLÉSÉBEN KELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPÁBAN

Horváth Gyula



Mi a regionális tudomány?

„A regionális tudomány azt vizsgálja, hogy a társadalom területi egyenlőtlenségeit milyen tartós folyamatok formálják [...] A területi egyenlőtlenségek politikai feszültségeket keltenek. Ezért az egyenlőtlenségek mérséklése kiemelten fontos s jelentősen finanszírozott cél. Ám a beavatkozások csak akkor lehetnek eredményesek, ha hosszú távon érvényesülnek, s nem a tüneteket, hanem a hosszú távú folyamatokat próbálják befolyásolni. Ezek leírása, vizsgálata, a területpolitikai beavatkozások előkészítése a regionális tudomány feladata.”

Enyedi Gy.: Mi a regionális tudomány? *Magyar Tudomány*. 2011. 12. 1514. o.

Területi kutatások Kelet- és Közép-Európában

- ➔ Hosszú történeti fejlődés, jól elkülöníthető szakaszokkal
- ➔ Diszciplináris és tematikai sokszínűség
- ➔ A kutatási feltételeket befolyásoló tényezők nemzeti meghatározottságában tapasztalható különbségek
- ➔ A kelet-európai integráció csekély befolyása
- ➔ A rendszerváltozás után tapasztalható fellendülés
- ➔ Az EU-csatlakozás ösztönző szerepe
- ➔ A regionális tudományi ismérveknek való megfelelés

Kelet-Európa – szélsőséges területi különbségek az új nemzetállamokban

- XX. század eleje: Három birodalom eltérő fejlődési pályákon haladó régióinak mesterséges politikai integrációja. A centrumtárségek száma korlátozott, szerkezetük nem korszerű.
- Kohéziós programok a két világháború között
 - Iparfejlesztés az elmaradott területeken (Kelet- és Délkelet-Lengyelország, Szlovákia, Közép- és Dél-Oroszország)
 - Út- és vasútfejlesztések, infrastrukturális rendszerek egybekapcsolása, egységesítése
 - Fejlesztési intézmények kialakítása, kormánybizottságok, tervhivatalok és regionális szervei Orosz- és Lengyelországban
 - Új közigazgatási berendezkedés, fővárosok modernizálása, regionális centrumok funkcióinak gyarapítása (egyetemfejlesztések)

Tudományos kutatások

- Szaktudományos vizsgálatok, multidiszciplináris tudományos csoportok
- Kiemelkedő egyéniségek a területi kutatásokban
 - Románia: Dimitrie Gusti, Venczel József (faluszociológia)
 - Csehszlovákia: Viktor Dvorský (gazdaság- és társadalomföldrajz)
 - Magyarország: Rónay András (államtudomány)
 - Szovjetunió: Ivan Alekszandrov (gazdaságföldrajz)
 - Lengyelország: Kazimierz Dziewoński (területi tervezés)

Térségkutató intézetek, 1940-es évek eleje

A II. világháború utáni újjáépítés során elindítandó térszerkezeti változások tudományos megalapozására.

- Instytut Zachodni – Poznań
- Instytut Śląski – Wrocław
- Slezský ústav – Opava
- Dunántúli Tudományos Intézet – Pécs

Politika és kutatások az államszocialista korszakban

■ **Politikai célok**

- Falu–város közti különbségek mérséklése
- Nagyrégiók közötti jövedelmi különbségek mérséklése
- Tervszerűségi ideál

■ **Intézmények, jogi szabályozás**

- Lengyel területi tervezési törvény: 1961
- Román területi-közigazgatási átszervezési törvény: 1967
- Magyar kormányhatározatok: 1971
- Magyar országgyűlési határozat a területfejlesztésről: 1985

■ **Területi kutatások**

- LTA Regionális Tudományi Bizottsága: 1958
- Lengyel Földrajzi és Tervezési Intézet: 1972
- RKK: 1984
- Regional Science Association első konferenciái Kelet-Európában

Az RKK alapítását meghatározó tényezők

1. A területfejlesztési profilú DTI
2. A regionális tudomány reneszánsza Nyugat-Európában
3. Az egyéniség: Enyedi György és kutatócsoportja
4. A térbeli különbségek, az ország perifériáinak elmaradottsága az értelmiségi diskurzus része (Magyarország felfedezése, ÉS)
5. A területfejlesztés intézményesülése a központi államigazgatásban, helyi politikai elitek érdeklődése az autonóm fejlesztéspolitika iránt (Nagy József, Dányi Pál, Romány Pál, Gajdócsi István, Becsei József)
6. Az MTA progresszív tisztségviselői (Szentágothai János, Láng István, Kulcsár Kálmán)

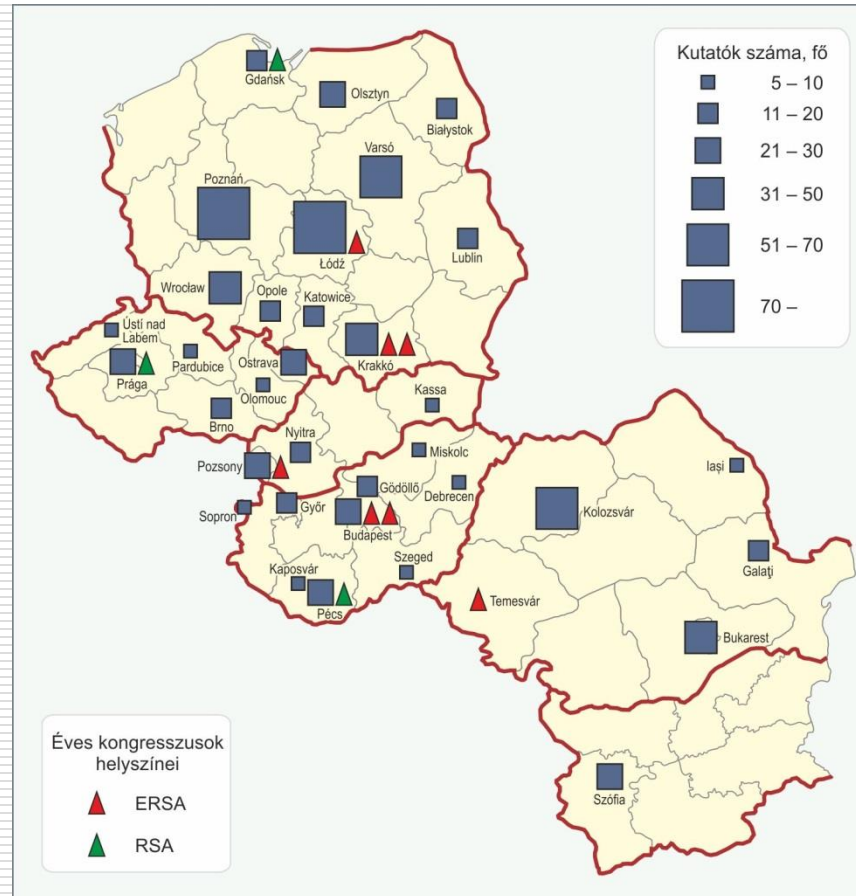
A regionális tudományos intézmények fejlettsége

	BG	CZ	PL	HU	RU	RO	SK
Kutatóhelyek	■	■■	■■	■■	■■	■	■
Egyetemi MSc képzés		■■	■■	■■	■	■	■
Doktori képzés		■	■■	■■	■■		
Folyóiratok		■	■■	■■	■■	■■	
Könyvsorozatok			■■	■■	■■		
Tudományos társaságok, koordináló intézmények			■■	■■	■■	■	
Nemzetközi konferenciák, kutatási programok		■■	■■	■■	■	■	■

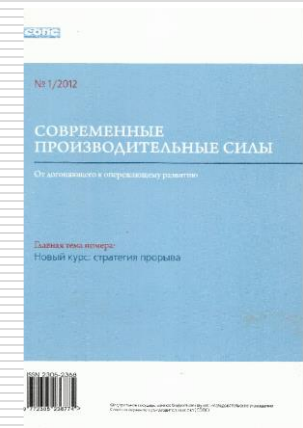
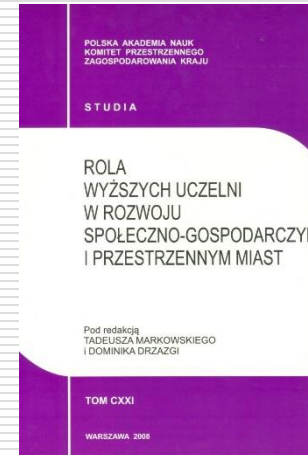
Regionális tudományi kutatók területi megoszlása, 2013

Megnevezés	Tudományos kutatók száma	Megoszlás, százalék	A fővárosi kutatóhelyeken foglalkoztatottak aránya, százalék
Bulgária	30	3,2	100
Csehország	115	12,2	35
Lengyelország	425	45,2	18
Magyarország	150	16,0	20
Románia	130	13,8	32
Szlovákia	90	9,6	33
Összesen	940	100,0	20

Regionális kutatási műhelyek, 2013



Regionális tudományi folyóiratok



Következtetések és távlatok

1. A regionális tudomány helyzete Kelet- és Közép Európában változó képet mutat.
2. E tudományágazat a legdecentralizáltabb tudományágazat KKE-ban.
3. A regionális tudomány eredményeinek hasznosulása függ az államberendezkedés jellegétől, a terület- és kohéziós politika központi államigazgatásban elfoglalt pozíciójától, a regionális decentralizáció mértékétől, a területi szervek autonómiájának fokától.
4. Területpolitikai paradigmaváltás az EU-ban és itthon: A térformáló erők újfajta kombinációival és fejlesztési modelljeivel lehet a gazdasági növekedést fenntartható pályára állítani.
5. A strukturális intézkedéseknek erőteljesebben kell a nemzeti és a regionális sajátosságokra támaszkodniuk.
6. Új kutatási feladatok a jövőbeli hosszú távú folyamatok vizsgálatára.
7. A magyar regionális tudomány versenyképességének a megőrzése és fejlesztése csak nagyobb autonómiával érhető el.

Horváth Gyula
MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete
PTE Közgazdaság-tudományi Kara
horvath@rkk.hu



30 ÉVES AZ MTA REGIONÁLIS KUTATÁSOK INTÉZETE